

Aktarım Nevrozlarına Genel Bakış (1915)

Öncelikle, [FREUD2LACAN](http://www.freud2lacan.com) web sitesinin sahibi Richard G. Klein'a bu metnin kendisinin (Almanca aslını ve Alex Hoffer ve Peter T. Hoffer tarafından yapılan çevirisini kullanarak) hazırlamış olduğu iki-dilli versiyonunu esas alarak bir çevirisini yapmamıza müsaade ettiği için teşekkür ederiz. İki yıl evvel *Metapsikoloji*'yi okumak maksadı ile bir araya geldiğimizde faydalandığımız kaynaklardan birisi, bir kez daha, onun bu metinler üzerindeki özenli çalışmasının ürünleri olan iki-dilli versiyonlar idi.

Türkçe çevirinin okuru için birkaç husus hakkında bilgilendirmede bulunmalıyım. Metinde Freud tarafından kullanılan kimi kelime ve kavramların Almanca esaslarını parantezler () içerisinde eğik yazarak belirttim. Kendi eklediğim dipnotlar ve İngilizce çevirinin editörleri tarafından yazılmış olan dipnotlara yaptığım eklemeler için “(ç.n.)” ibaresini kullandım. Kimi özel durumlarda ise okuyucu İngilizce editörün bazı editöryal dipnotlarının Türkçe çeviride yer almadığını fark edecektir. Bu durumun sebebi, bu dipnotların İngilizce ve Almandadaki “tanımlık ve zamir” kullanımına ilişkin oluşudur. Freud'un tanımlıkların ve zamirlerin cinsiyeti konusunda gösterdiği, Türkçede aradaki farkı hissettirebilmenin mümkün olmadığı hassasiyeti gözden kaçırmamak için okuyucu bu çeviriyi tıpkıbasım ile beraberce okumalıdır.

Okur İngilizce çeviriye düşülmüş olan notlarda Freud'un müsveddesinin belirli sayfalarına ve satırlarına göndermede bulunulduğunu fark edecektir (bu ibareler için dipnotlarda “sayfa” için *syf* ve “satır” için ise *s.* kısaltmalarını kullandım). Mukayese için Sayın Klein'ın çalışmasına müracaat edilebilir: <https://www.freud2lacan.com/freud-meta/>

İbrahim Şahin Ateş

Esas Baskıya

ÖNSÖZ

ILSE GRUBRICH-SMITIS

Sigmund Freud 1914 yılının Kasım ayından 1915 yazına kadar *Zur Vorbereitung einer Metapsychologie* (Bir metapsikolojiye hazırlık) başlıklı bir kitapta yayımlayacağı bir dizi makale üzerine çalıştı. Bunlardan birisi olan “Düşler Kuramına Metapsikolojik Bir Ek’te” (1917d [1915]) bu makalelerin amacından bahsetti: “Bu dizinin niyeti psikanalitik sistemin temellendirilebileceği teorik varsayımları açığa kavuşturmak ve derinleştirmektir.” Bu diziye dahil olan ve 1917’ye dek yayınlanmayan bir başka makale “Yas ve Melankoli’dir” (1917e [1915]). Buna karşın, diğer üç makalesi savaş ile geçen 1915 yılının ilk aylarında yazılmış ve aynı yıl *Internationale Zeitschrift für ärztliche Psychoanalyse*’in takip eden sayılarında yayımlanmıştı. Bu üç makale psikanalizik klasik temel metinleridir: “Dürtüler ve Kaderleri” (1915c), “Bastırma” (1915d) ve “Bilinçdışı” (1915e). James Strachey (1957b, s. 161) beş metapsikolojik makaleyi Freud’un belki de en önemli teorik eserleri olarak tanımlar.

Yazışmalarından bildiğimiz kadarıyla, mevzubahis beş metne ek olarak 1915 yılının ortalarında on iki bölümlük bir kitap oluşturacak şekilde Freud yedi diğer metapsikolojik çalışmayı da aşağı yukarı tamamlamıştı.¹ Ne var ki bu kitap hiçbir zaman yayınlanmadı. Zira sonraki yedi müsvedde arkalarında bir iz bırakmadan ortadan kayboldu; Freud’un onları yok ettiği zannedilir. Strachey’nin yazdığı gibi “Bu makalelerin eksikliğinin bizim için ne kadar büyük bir kayıp olduğunu hiçbir zaman abartmış olmayacağız. Freud’un bunları yazdığı sıralar elverişli etkenlerin benzersiz bir tesadüfü söz konusuydu. Önceki büyük teorik eseri (*Düşlerin Yorumu*’nun [1900a] yedinci bölümü) on beş yıl önce, onun psikolojik çalışmalarının nispeten erken bir döneminde yazılmıştı. Bununla birlikte, şimdi, entelektüel kuvvetlerinin zirvesinde iken arkasında teorik inşalarını dayandırabileceği yirmi beş yıllık bir psikanalitik tecrübe vardı” (1957a, s. 106).

Geçtiğimiz yıl – Freud ve Macar öğrencisi ve meslektaşı Sándor Ferenczi arasındaki yazışmaların yakında yayımlanacak bir baskısının hazırlıkları ile bağlantılı olarak – Londra’da Macaristan doğumlu bir psikanalist olan Michael Balint’e hocası ve arkadaşı Ferenczi tarafından teslim edilen bir yığın eski belgeyi ve diğer dokümanı inceliyordum. Freud’un el yazısını taşıyan ve başlığı ve içeriği ile onu yayımlanmış hiçbir çalışmasıyla ilişkilendiremediğim bir müsvedde ile

¹ Bu Ernest Jones tarafından tespit edilmiştir (1955, s. 1985-1986). Freud’un biyografisini yazıyor olduğu sırada, o zamanlar büyük bir kısmı yayımlanmamış olan Freud’un yazışmalarını gören ilk kişiydi.

karşılaştım. Son sayfanın arkasına yazılan kısa mektubun yardımı ile bu müsveddenin kayıp on ikinci metapsikolojik makalenin taslağı² olduğunu anladım. Mektup şu şekildeydi:

28.07.1915

Sevgili dostum,

Bu mektup ile birlikte sana muhakkak ilgini çekecek olan XII'nin [on ikinci makalenin] taslağını gönderiyorum. Atabilir ya da saklayabilirsin. Temize çekilmiş olan nüshası, bu taslağı ufak değişiklikler ile cümlesi cümlesine takip eder. 21 ila 23. sayfalar senin vaktiyle beklemiş olduğum mektubunun ardından eklendi. Neyse ki senin kusursuz eleştirilerini tahmin ediyordum.

Nihayet B. [bilinç] ve kaygı üzerine çalışmadan evvel bir ara vereceğim. Karlsbad [bağırsak] rahatsızlıklarından fazlasıyla mustaribim.

Sevgilerimle,

Dostun, Freud

Mektup müsveddeyi kesin olarak tespit etmeyi mümkün kılıyordu. Freud 1915 yılında Ferenczi ile düzenli olarak metapsikoloji projesine ilişkin yazıştı; dahası, bu mektup ve diğer yazışmalardan kayıp yedi bölümün hangi temalara ilişkin olduğu sonucuna varabiliriz: Bunlar arasında bilinç, kaygı/kaygı histerisi (bu ikisi üzerine çalışma yukarıdaki mektupta açıkça dillendirilir), konversiyon histerisi, takıntılı nevroz – esasında, aktarım nevrozlarının bir sentezi – vardı. Ve şu anda tanıtılmakta olan taslak ile bu sentezin içeriğine ilişkin ilk ağızdan bilgi edinmekteyiz.

Ingebord Meyer-Palmedo'ya bu çalışmanın yayını, bilhassa esasına tamamen sadık kalan transkripsiyon için dikkatli hazırlığı, hususundaki yorulmak bilmeyen desteği için teşekkür etmek isterim. Londra'dan Enid Balint esas müsveddeyi kopyalamayı mümkün kıldı ve paha biçilemez desteğini sundu.

Kasım 1984

² Müsveddenin keşfi, bu arada, Freud'un "The Theme of the Three Caskets" başlıklı denemesini yazma süreci hakkındaki kendi gözlemlerimi (1977, s. 40) – yani, müsveddelerinin nihaî versiyonlarını ivedilikle yazmaya alışkın olsa da yalnızca birkaç düzenleme yaptığı yönündeki gözlemimi – değiştirmeme müsaade edecektir. Bu yorumlar Freud'un kızı Anna'dan ve Freud'un çalışmalarının 1914 yılından bu yana muhafaza edilen müsveddelerinin incelenişine dayanıyordu. Bu müsveddeler daima temize çekilmiş nüshalardı. Muhtemelen bunların pek çoğu Freud'un saklamadığı taslaklar hâlindeydi. Nihayetinde bu taslağı da saklamamış, hatta aksine, onu saklamayı ya da atmayı Ferenczi'ye bırakmıştı. Ferenczi sakladığı için artık Freud'un taslaklar yazdığını ve ikinci bölümün gösterdiği üzere bunların neredeyse nihaî biçimler olduğunu ve pek de fazla düzeltme içermediklerini biliyoruz.

Düzenlenmiş Versiyona Not

Tıpkıbasım ve harfi harfine transkripsiyonun gösterdiği üzere Freud'un müsveddesi bilhassa sözcük sonlarında bolca kısaltma içerir. Okunabilirlik namına bu kısaltmalar taslağın bu versiyonunda uzatılmıştır. Bunun kesin olarak yapılamadığı yerlerde benim eklemelerim köşeli parantezler [], çevirmenlerin eklemeleri açılı parantezler < > ile belirtilmiştir. Müdahale etmediğimiz yegâne kısaltmalar Freud için karakteristik olan "Bd." (bilinçdışı), "Önb." (ön bilinç), "B." (bilinç) ve "ΨA" (psikanaliz) oldu.

Diğer bir yandan bilhassa sistematik olan ilk kısmında esas metnin stenografik özelliği editöryal müdahaleler ile yok edilmemeliydi; nihayetinde bu yalnızca bir taslaktır, temize çekilmiş bir nüsha değildir. Yalnızca birkaç yerde kelimeler ekleyerek anlamayı kolaylaştırmaya çalıştım. Bunlar daima köşeli parantezler içerisindeydi zira daima doğru olduklarından emin olamadım. Yazım ve noktalama hafifçe modern kullanımlara yaklaştırıldı. Editöryal dipnotlar esas metnin belirli ayrıntılarına dikkat çekmektedir, böylece okur hiçbir güçlük olmaksızın bunları tıpkıbasımda tespit edebilecektir.

Ilse Grubrich-Smitis

28.07.1915

Sevgili dostum,

Bu mektup ile birlikte sana muhakkak ilgini çekecek olan XII'nin [on ikinci makalenin] taslağını gönderiyorum. Atabilir ya da saklayabilirsin. Temize çekilmiş olan nüshası, bu taslağı ufak değişiklikler ile cümlesi cümlesine takip eder. 21 ila 23. sayfalar senin vaktiyle beklemiş olduğum mektubunun ardından eklendi. Neyse ki senin kusursuz eleştirilerini tahmin ediyordum.

Nihayet B. [bilinç] ve kaygı üzerine çalışmadan evvel bir ara vereceğim. Karlsbad [bağırsak] rahatsızlıklarından fazlasıyla mustaribim.

Sevgilerimle,

Dostun, Freud

XII Aktarım Nevrozlarına Genel Bakış

Hazırlıklar

Detaylı bir incelemenin neticesinde, özellikleri özetleme, bunları diğerlerinden ayırt etme ve bireysel etkenlerin karşılaştırmalı çalışması için girişim. Etkenler bastırma, karşı-yük³, ikame- ve belirti-oluşumu, cinsel işlev ile ilişki, gerileme ve yatkınlıktır. Üç tip ile sınırlıdır: Kaygı histerisi, konversiyon histerisi ve takıntılı nevroz.

(a) *Bastırma* her üçünde de Bd. ile Önb. sistemlerinin sınırında yer alır, Önb.'li yatırımdan geri çekilmeyi yahut feragati içerir, bir türden karşı-yük ile temin edilir. Takıntılı nevrozun ileri evrelerinde Önb. ile B. arasındaki sınıra yerleşir.

Bir sonraki grupta⁴ bastırmanın nispeten farklı bir topografisi olduğunu işiteceğiz; bölünme (*Spaltung*) kavramına doğru genişlemiş olacak.

Topografik bakış açısı, belki de iki sistem arasındaki tüm değiş tokuşa onun tarafından müdahale edildiği zannedilecek şekilde abartılmamalıdır. Dolayısıyla, hangi öğeler hususunda bu bariyerin işin içerisine katıldığı daha önemli hâle gelecektir.

Başarı ve bütünlük başarısızlığın ileri gayretleri gerektirdiği ölçüde ilişkilidir. Başarı üç nevroz ve evreleri nezdinde değişir.

En az başarı, hiçbir Önb. (ve B.) temsilinin ortaya çıkmayışı ile sınırlanmış olarak kaygı histerisindedir. Sonraları, saldırgan (olanın) aksine bir ikame [fikir] Önb.'li ve B.'li hâle gelir. Nihayet fobilerin oluşumunda büyük bir feragat ile hazzsızlık duygulanımını ketleyerek geniş çaplı kaçış hedefine ulaşır. Bastırmanın hedefi daima hazzsızlıktan sakınmaktır. Temsilin (*Repraesentanz*) kaderi yalnızca sürecin bir göstergesidir. Savunulacak sürecin aşikâr şekilde⁵ sunum (*Vorstellung*) ve duygulanıma (temsilî ve niceliksel etken) ayrılışı, bastırmanın sözcük-sunumundan feragati, dolayısıyla bastırmanın topografik özelliğinden kaynaklanmaktadır.

³ Esasen *Gegenbesetzung* (karşı-yük) bu sıradaki ikinci öğedir; Freud bir ok işareti ile kelimeyi ikinci sıraya yerleştirmiştir. Bkz. tıpkıbasımda syf. 2, s. 6-7.

⁴ Burada muhtemelen psikozlar (yahut Freud'un deyişi ile narsisistik nevrozlar) kastedilmiş, taslağın ikinci bölümünde göndermede bulunulmuş ama hiç kuşkusuz özgül savunma süreçleri ile ilişkisi bakımından detaylıca tasvir edilmemiştir. Bkz. "Düşler Kuramına Metapsikolojik Bir Ek" (1917d [1915]).

⁵ Bu noktada (syf. 2) müsveddeyi deşifre etmek zordur. II. Sayfa'nın 3 ve 4. satırları arasına eklenen *Deskriptiv statt syst[ematisch]* (sistematik değil betimsel) sözcükleri Freud'un "Bilinçdışı" (1915) başlıklı makalesinde de kullandığı bir formülasyondur.

Takıntılı nevrozda başarı başlangıçta tam olsa da süreğen olmaz. Süreç hâlen pek de tamamlanmış değildir. Başarılı olan ilk evrenin ardından nevroz iki ilave süreç ile devam eder. İlki (ikincil bastırma[:]⁶ takıntılı sunumun (*Zwvorstellg*) oluşumu, takıntılı sunum ile mücadele) kaygı histerisinde olduğu gibi temsilin ikamesi ile tatmin olur, sonraki [aşama] (üçüncül [bastırma]) fobiye tekabül eden feragat ve kısıtlamalar üretir lâkin aksine mantikî araçlar ile iş görür.

Bundan farklı olarak konversiyon histerisinin başarısı güçlü bir ikame oluşumu pahasına başlangıçta⁷ tamamdır. Bireysel bastırma süreci daha bütünlüklüdür.

(b) *Karşı-yük*⁸

Kaygı histerisinde evvela namevcuttur, saf bir kaçma girişimi vardır, akabinde bilhassa üçüncü evrede, onun civarlarında, kendisini buradan habsizliğin serbest kalışı üzerinde kontrolü sağlamak için ihtiyat ve dikkat olarak⁹ ikame sunuma fırlatır. [Yükün] Önb.'li kısmını, diğer bir deyişle, nevrozun maliyetini temsil eder.

Başlangıçta, ikircikli dürtü karşısındaki savunma olan takıntılı nevrozda, ilk başarılı bastırmayı üretir, akabinde ikircik sayesinde tepki-oluşumuna, sonrasında üçüncü aşamada takıntılı sunumu karakterize eden dikkate ulaşır ve mantikî çalışmayı (*logische Arbeit*) gerçekleştirir. Farklılık ilk evrede [karşı-yükün] kaygı histerisinde hiçbir şey, takıntılı nevrozda ise her şeyi başarımındadır.

Daima bastırma için Önb.'in karşılık gelen kısmını temin eder. Histeride [konversiyon histerisinde] başarılı¹⁰ özellik karşı-yükün başlangıçtan itibaren dürtüsel yüke katılması ve onunla bir uzlaşmaya varması, temsilcinin belirlenişindeki seçme işlemini gerçekleştirmesi ile mümkün olur.

(c) *İkame- ve Belirti-Oluşumu*

Bastırılanın geri dönüşüne, bastırmanın başarısızlığına karşılık gelir. Bir müddet [birbirlerinden] ayırt edilebilirler, akabinde [ikame-oluşumu] onunla [belirti-oluşumuyla] kaynaşır.

En tamam hâli konversiyon histerisindedir: ikame = belirti, ayrıştırılacak başka bir şey yoktur.

⁶ Parantez içerisindeki ifade el yazmasında (b)'den hemen önce, bu kısmın (syf. 2) sonundadır; açıkça sonradan eklenmiştir ve bir ok vesilesi ile buradaki yerine taşınmıştır.

⁷ Müsveddede burada (syf. 2, s. 20) yanlışlık ile *an* yerine *ein* tekrarlanmıştır.

⁸ Müsveddede burada (syf. 2., s. 24) *Ersatz u Symptombildg.* (ikame- ve belirti-oluşumu) yazılmış ve üstü çizilmiştir. Belli ki burada Freud karşı-yükü ikame- ve belirti-oluşumundan önce ele almaya karar vermiştir. Makalenin başında buna tekabül eden sıralama değişikliği ile karşılaştırınız.

⁹ Bu kelime kesin olarak deşifre edilememektedir. 2. sayfada 30. satıra bakınız.

¹⁰ Bu kelime de kesin olarak deşifre edilememektedir. Bkz. tıpkıbasımında syf. 3, s. 6.

Kaygı histerisinde de ikame-oluşumu bastırılanın ilk geri dönüşünü mümkün kılar.

Takıntılı nevrozda [ikame] ilk ikame-oluşumunun bastırmadan karşı-yük araçlarınca doğuruluşu ve belirtiler arasında sayılmayışı ile [belirti oluşumundan] keskince ayrılır. Buna karşılık takıntılı nevrozun sonraki belirtileri baskın olarak sıklıkla bastırılanın geri dönüşüdür; bunlarda bastırmanın rolü daha küçüktür.

Bizim incelememizin başladığı belirti-oluşumu daima bastırılanın geri dönüşü ile çakışır ve regresyonun yardımı ve fiksasyonların ortadan kalkışı ile vuku bulur. Genel bir yasa regresyonun fiksasyona dek uzanışını ve buradan bastırılanın geri dönüşünün kendisini öne sürüşünü belirtir.

(d) *Cinsel İşlev ile İlişki*

Burada sabit kalan şey bastırılmış dürtüsel itkinin (*Triebregung*) daima libidinal, cinsel yaşama ait oluşu iken bastırmanın egodan bir (aşırı bir güç sebebiyle) muktedir-olmayış ve istememek olarak özetlenebilecek çeşitli güdülerce doğduğudur. İkincisi ego-ideallerine uyumsuzluk ya da egoya diğer yollarla zarar vermeden korkmaya dek uzanır. Muktedir-olmamak da ayrıca bir hasara karşılık gelir.

Esas gerçek iki düşünce ile bulanıklaşır. İlki şudur ki bastırma sıklıkla her ikisi de libidinal olan iki itki arasındaki çatışmadan doğara benzer. Bu, bunlardan birisinin ego-uyumlu oluşunu ve çatışmanın egodan yayılan bastırmanın yardımını alışı göz önünde bulundurmak ile çözümlür. İkinci olarak, nevrozun daha uzun süreli ve daha ileri seviyedeki gelişiminde bastırılanlar arasında yalnızca libidinal olanlara değil ego-çabalarına da rastlanışı sayesinde bilhassa sık ve ayırt edilebilirdir. İkincisi, bastırılan libidinal itkinin kendisini bir parçayı ödünç verdiği ego-çabasının araçlarıyla dolaylı bir yoldan öne sürmeye uğraşması yoluyla meydana gelir; ona enerji aktarır ve onu [ego-çabasını] daha büyük bir ölçekte vuku bulabilecek olan bastırma içerisine çeker. Böylelikle evvelki ifadenin genel geçerliğinde hiçbir şey değişmemiş olur. Birisinin nevrozların başlangıç evrelerinden itibaren sezebileceği, anlaşılabilir bir gereksinimdir.

Bastırmanın kendisini üremeye yönelik güçlü bir isteği (*Anspruch der Fortpflanzung*) temsil edeceği belirli bir biçimde cinsel işleve¹¹ yönelttiği histeri ve takıntılı nevrozda aşikârdır. Bir kez daha, hiçbir komplikasyon mevcut olmadığından, en çok konversiyon histerisinde belirgindir, takıntılı nevrozda ise öncelikle regresyon gelir. Bu arada bu bağlantıyı abartma, örneğin, regresyonun libidonun yalnızca bu evresi ile yürürlüğe girdiğini varsayma. Aksine bilhassa takıntılı nevroz gösterir ki bastırma genel bir süreçtir, libidinal olarak bağımlı değildir, zira burada bu erken evreye karşı yöneltilir. Aynı şekilde gelişimde bu bastırma sapkın itkiler (*perverse*

¹¹ Burada esasen das (Almancadaki cinsiyetsiz tanımlık) yazılmış (belki de Freud *das Sexuelleben* yazmak istemişti), sözcüğün üzeri çizilmiş ve die (dişil tanımlık, zira Almancadaki cinsel işlev sözcüğü dişildir) ile değiştirilmiştir. Bkz. tıpkıbasımda syf. 4, s. 33. [Bu dipnot İngilizcede *the* tanımlığına düşülmüştü. Türkçede cinsiyetli ya da cinsiyetsiz tanımlıklar bulunmadığından dipnotu "cinsel işlev" ifadesine düştüm, (ç.n.).]

Reggen) ile meşguldür. Soru: Niçin bastırma başka bir yerde değil de burada başarılı olur? Doğada libidinal çabalar temsile pekâlâ muktedirdir, dolayısıyla normalin bastırılışı ile sapkın olan güçlenir vesaire. Bastırmanın, tıpkı regresyon ve dürtülerin kaderlerinde olduğu gibi, onun savunulması çabası dışında cinsel işlev ile hiçbir ilişkisi yoktur.

Kaygı histerisinde cinsel işlev ile ilişki kaygının tedavisinde görünür hâle gelen sebepler ile daha az belirgindir. Görünüşe göre kaygı histerisi karşısında savunmaya geçilen cinsel dürtülerin taleplerinin tehlike gibi büyük olduğu bütün olguları kapsar. Libido organizasyonunda özel bir durum yoktur.

(e) *Regresyon*

En ilgi çekici etken ve dürtü kaderidir. Hiçbir durumda kaygı histerisine bakılarak çıkarsanamaz. Burada düşünce konusu edilmediği söylenebilir zira belki de sonraki her kaygı histerisi açık bir şekilde çocuksu bir başkasına geriler (nevroza tipik yatkinlik) ve bu ikincisi yaşamın çok erken yıllarında ortaya çıkar. Diğer bir yandan, diğer ikisi de [aktarım nevrozları] regresyonun en güzel örnekleridir lâkin her birinde regresyon nevrozun yapısında farklı bir rol oynar. Konversiyon histerisinde güçlü bir ego gerilemesi, Önb. ve Bd.’nın, dolayısıyla konuşma ve sansürün ayrışmadığı bir evreye dönüş söz konusudur. Bununla birlikte regresyon belirtioluşumuna ve bastırılanın geri dönüşüne hizmet eder. Güncel ego tarafından kabul görmeyen dürtüsel itki daha erken olan, doğal olarak başka bir yol ile de olsa boşalım bulabileceği bir başkasına geri döner. Yani hakikaten de daha evvel bahsedilen bir süreç ile bir çeşit libido regresyonuna varır. Takıntılı nevrozda farklıdır. Regresyon libido regresyonudur, geri dönüşe [bastırılanın geri dönüşüne] değil bastırmaya hizmet eder ve güçlü bir yapısal fiksasyon ya da tamamlanmamış bir gelişim ile mümkün kılınır. Hakikaten de meselenin gelişimin ketlenmesinden ziyade regresyon olduğu bu noktada savunmanın ilk adımı regresyona atanır¹² ve regresif libidinal organizasyon ancak sonradan – ne var ki başarısız kalacak olan – tipik bir bastırmaya tâbî kılınır. Ego regresyonunun bir bölümü libido tarafından egoya dayatılır yahut egonun tamamlanmamış gelişiminde hâlihazırda mevcut ve libido evresi ile bağlantılıdır. (İkirciklerin ayrımı.)

(f) [Yatkınlık]

Regresyonun ardında fiksasyon ve yatkinlik sorunları gizlidir. Geneli itibari ile regresyonun egoda ya da libido gelişiminde bir fiksasyon noktasına dek uzandığı ve yatkinliği temsil ettiği söylenebilir.¹³ Dolayısıyla bu en belirleyici olan, nevroz seçimini ilgilendiren kararı idare eden etkendir. Dolayısıyla ona bağlı kalmak yerinde olacaktır. Fiksasyon oldukça belirgin ya da ardında hiçbir kalıntı bırakmadan bir sonrakine geçilemeyecek kadar uzun sürmüş bir gelişim evresinden

¹² Bu belirsiz ifade cümlelerin öğelerini farklı şekilde sıralandığında daha anlamlıdır: “mesele gelişimin [bir] ketlenişinden ziyade [bir] regresyon olduğunda.”

¹³ “Takıntılı Nevroza Yatkinlik” (1913i) makalesinde Freud açıkça “yatkinliklarımızın gelişimde ketlenmeler olduğunu” beyan eder.

gelir. [Bir kimsenin] fiksasyonun neyi hangi değişiklikler ile içerdęi hususunda daha berrak bir fikri talep etmemesi en iyisi olacaktır. Fakat kökeni hakkında bir şey söylenebilir. Ayrıca, böylesi bir fiksasyonun saf bir biçimin beraberinde gelmesi ve de erken izlenimler tarafından üretilmesi, nihayetinde de her iki etkenin beraberce iş görmesi ihtimâli de vardır. Hatta daha da fazlası, zira, her iki türden öğenin [bir yandan] çocuklarda tüm yatkınlıkların yapısal olarak mevcut olması ve diğer yandan iş gören izlenimlerin, bu manada, çok fazla sayıda çocuğa tahsis edilmiş olması ölçüsünde bir kimse bu öğelerin her yerde mevcut olduğunu iddia edebilir. Dolayısıyla bu bir azlık çokluk ve etkili bir tesadüf meselesidir. Çünkü kimse yapısal etkenlere itiraz etmeye eğilimli değildir, erken çocuksu kazanımların payını etkili bir şekilde temsil etmek ΨA'ye kalır. Bu arada takıntılı nevrozda yapısal etken hiç şüphesiz konversiyon histerisinde tesadüfi olanın tanındığından çok daha fazla tanınır. Ayrıntılı değerlendirme hâlâ şüphelidir.

Yapısal etkenin göz önünde bulundurulması sebebiyle edinim tasfiye edilmez, yalnızca daha erken bir tarihöncesine taşınır zira birisi haklı olarak kalıtsal yatkınlıkların atalarımızın edinimlerinin kalıntıları olduğunu iddia edebilir.¹⁴ Bununla birlikte bir kimse bireyin ya da ontogenetiğin ardındaki filogenetik yatkınlık problemi ile karşılaşır ve bir birey erken tecrübelerine istinaden kalıtsal yatkınlıklarına kendi tecrübelerinden gelen yeni yatkınlık eklediğinde burada bir çelişki¹⁵ göremez. Niçin tecrübeye istinaden yatkınları yaratan süreç tam olarak nevrozu araştırılmakta olan kişide kesintiye uğramak zorundadır? Yahut niçin bu [kişi] kendi soyu için [bir] yatkınlık yaratır da bunu kendisi için edinemez? Bütünlük açısından zarurî (olacak gibi) görünüyor.

Filogenetik yatkınlığın nevrozların kavranışına ne kadar katkısı olacağı henüz tahmin edilebilir değildir. Bir kısmı aktarım nevrozlarının sınırlı alanının ötesine uzanacak bir değerlendirme olacaktır. Aktarım nevrozlarının en ayırıcı özelliği her halükârda bu genel bakış içerisinde tasdik edilemez zira bu özellik birbirleriyle kıyaslandıklarında çarpıcı değildir ve ancak narsisistik nevrozlar mevzubahis edildiğinde zıtlık ile aşikâr olacaktır.¹⁶ Kavrayışımızdaki bu genişleme ile egonun nesne ile ilişkisi ön plana geçecektir ve nesneye tutunmak en yaygın ayırıcı özellik olacaktır. Burada belirli öncüller kabul edilmiştir.

Diliyorum bunca bölümün ardından sıkılmaktan başka çaresi olmayan, her şeyin ne kadar özenli ve çetin gözlemler üzerine inşa edildiğini fark eden okuyucu, bir kere olsun yalnızca uzak görünümlere ilham verir ve onları açarken eleştirinin düşlemin ve henüz onaylanmamış olan şeylerin karşısında geri çekilişine sabır gösterebilir.

¹⁴ Freud *Psikanalize Giriş Konferansları*'nın yirmi üçüncüsü olan "Belirtilerin Oluşumuna Giden Yollar" başlıklı konferansta tam olarak bunu iddia etmişti: "Yapısal yatkınlıklar da kuşkusuz olarak geçmişteki ataların deneyimlerinin sonraki etkileridir; onlar da bir zamanlar edinilmişti. Böyle bir edinim olmadan kalıtım olmayacaktı." Krş. *Psikanalize Giriş Konferansları* çev. Emre Kapkın & Aysen Tekşen, İstanbul: Payel, 2016: 359 (ç.n.).

¹⁵ Sözcüğün [*Widerspruch*] ortasında (syf. 7, s. 32), belki de "direnc" [*Widerstand*] yazma eğilimiyle, Freud "p" yerine "t" yazar, sonrasında düzeltir. Müsveddede görülebilir.

¹⁶ Müsveddede (syf. 8, s. 9) bu cümleyi takip eden iki cümlemin üzeri çizilmiştir: *Er liegt in der Festhaltung des Objekts. Verhältnis des Ich zum Objekt.* (Nesneye tutunmada yatar. Egonun nesneye ilişkisi.)

Nevrozların insanlığın zihinsel gelişiminin tarihine şahitlik ettiğini de varsaymak hâlen meşrudur. Şimdi, insanın cinsel çabalarının gelişimine ego-çabalarınınkinden farklı bir gelişim atfetmek gerektiğini makalemde (“İki İlke Üzerine”)¹⁷ göstermiş olduğuma inanıyorum. Bunun sebebi esasen ilkinin uzunca bir süre otoerotik olarak tatmin edilebilmesine karşın ego-çabalarının en başından itibaren nesneye ve böylelikle gerçekliğe yönelmiş olmasıdır. İnsan cinsel yaşamının¹⁸ gelişimini [ise] geniş bir çerçevede anlamamız gerektiğini öğrendiğimize inanıyoruz (*Cinsellik Üzerine Üç Deneme* [1905d]).

Yani, insanın egosunu, kendini-koruma işlevlerini ve bunlardan türeyen oluşumları kavraması daha zordur. Ben yalnızca bu amaç doğrultusunda ψa tecrübelerini kullanan Ferenczi’nin¹⁹ yegâne girişiminden haberdarım. Şayet tersi yönde ilerleyişimiz yerine egonun gelişimsel tarihi bize nevrozların kavranışının bir başka yerinde verilmiş olsaydı işimiz doğal olarak çok daha kolay olurdu.²⁰ Böylelikle bir kimse libidonun gelişimsel tarihinin [filogenetik] gelişimin egonunkinden çok daha eski bir parçasını yinelediği izlenimine kapılır; ilki muhtemelen omurgalılar şubesinin koşullarını yinelerken ikincisi insan ırkının tarihine bağımlıdır.

Şimdi, çeşitli geniş kapsamlı fikirlerin atfedilebileceği bir dizi vardır. Bir kimse Ψ nevrozlarını (yalnızca aktarım nevrozlarını değil) bireyin yaşamında belirledikleri alışlageldikleri üzere belirledikleri vakte göre sıralayacak olursa bu dizi şekillenir. Öyle ki kaygı histerisi, neredeyse hiçbir ön koşul olmadan, en erkendir [en erken nevrozdur], (dördüncü yıldan itibaren) konversiyon histerisi tarafından yakinen takip edilir; daha sonraları ergenlik öncesinde (9-10) çocuklarda takıntılı nevroz ortaya çıkar. Çocuklukta narsisistik nevrozlar mevcut değildir. Bunlar arasında dementia praecox ergenlik dönemindeki [bir] hastalığın klasik biçimidir, paranoya yetişkinlik yıllarına yaklaşır ve melankoli-mani de bu döneme tekabül eder, aksi belirlenebilir değildir.

Dizi şu şekildedir:

kaygı histerisi – konversiyon histerisi – takıntılı nevroz – dementia praecox – paranoya – melankoli-mani.

¹⁷ “Zihinsel İşleyişin İki İlkesi Üzerine Formülasyonlar” (1911b).

¹⁸ Müsveddede (syf. 9, s. 10) kullanılan tanımlık *der* (eril olan *des* yerine belirli bir tanımlığın dışı hâlinin tamlayan hâli) kullanılmıştır; muhtemelen Freud öncelikle (dışil olarak) *der menschlichen Sexualität* (insan cinselliğinin) yazmaya niyetlenmişti.

¹⁹ Sándor Ferenczi (1913).

²⁰ Bu cümle muhtemelen şu anlama gelir: “Şayet tersi yönde [yani, nevrozların kavranışından egonun gelişimsel tarihini çıkarmak] ilerleyişimiz yerine egonun gelişimsel tarihi bize bir başka yerde verilmiş olsaydı işimiz doğal olarak çok daha kolay olurdu.” Freud muhtemelen, her zamanki gibi, *die Neurosen zu verstehen* (nevrozların kavranışı) ifadesini takip eden satırlarda belirilmiş lâkin bir ok işareti ile bunu belirtmeyi unutmuştu.

Bununla birlikte²¹ bu hastalıkların fiksasyon yatkınlıkları, bilhassa libidinal eğilimleri göz önünde bulundurduğunda, ayrıca karşıt yöndeki bir başka diziyi de üretir gibidir. Böylelikle sonuç şu olacaktır: Nevroz ne kadar geç ortaya çıkarsa, libidonun gerilemesi gereken evre o kadar erken olur. Lâkin bu yalnızca genel hatları ile doğrudur. Hiç şüphesiz konversiyon histerisi genitalerin önceliğine, takıntılı nevroz sadistik ilk evreye, üç aktarım nevrozu da libidonun bütünlüklü gelişimine karşı yöneltilmiştir. Ne var ki narsisistik nevrozlar bir nesne bulmadan evvelki evrelere dek uzanır; dementia praecox otoerotizme, paranoya narsisistik eşcinsel nesne seçimine dek gerilerken melankoli nesne ile narsisistik özdeşleşme üzerine temellenir. Farklılıklar, dementia su götürmez bir şekilde paranoyadan evvel ortaya çıkarken libidinal yatkınlığının daha da öncesine uzanmasına ve melankoli-maninin zaman hususunda hiçbir kesin sıralamaya olanak vermemesine dayanır. Dolayısıyla yalnızca libidonun gelişimi tarafından belirlenen, Ψnevrozları arasında mutlak suretle var olan zaman sıralamasını sürdürülemez. Durumun bu şekilde olduğu ölçüde, ikisi arasındaki ters ilişki vurgulanacaktır. Ayrıca yaş ilerledikçe histeri ya da takıntılı nevrozun dementia'ya dönüşebileceği bilinirken bunun tersi hiçbir zaman vuku bulmaz.

Bununla birlikte, nevrozların zaman sırası ile hakikaten de eşzamanlı olan başka bir filogenetik dizi belirlenebilir. Yalnızca böyle yapmakla bir mesafe kat edilebilir ve kimi hipotetik aracı bağlantılara müsaade edilebilir.

İlksel insan hayvanının tüm ihtiyaçlarını tatmin ettiği zengin, bizim yankılarını ilkel cennet mitinde muhafaza ettiğimiz bir çevrede varlığını sürdürdüğü fikrini ilk kez ifade eden Dr. Wittels²² idi. Bu vakitlerde hâlen memeliler ile ilişkili olan libidonun dönemselliğinin üstesinden gelinmiş olabilir. Sonrasında, yukarıda bahsi geçen kavrayış açısından zengin makalesinde Ferenczi,²³ bu ilksel insanın sonraki gelişiminin dünyanın jeolojik kaderinin etkisi altında gerçekleştiğini ve bilhassa Buzul Çağı'nın²⁴ gerekliliklerinin uygarlığın gelişimi için uyarıları sunduğu fikrini ifade etti. Nihayetinde, insan ırkının Buzul Çağı'nda hâlihazırda var olduğu ve etkilerini tecrübe ettiği genel olarak kabul görür.

Ferenczi'nin fikrini takip edecek olursak kaygı histerisi, konversiyon histerisi ve takıntılı nevrozun Buzul Çağı'nın başlangıcından itibaren tüm insan ırkının belirli bir dönemde atlatmak zorunda olduğu zamanlara dek gerilediğini kabul etmek²⁵ fazlasıyla cezbedicidir. Öyle ki o vakitlerde tüm insanlar bugün kalıtsal eğilimleri ve yeni edinimleri dolayısıyla yalnızca bir kısmının olduğu gibiydi. Doğal olarak görünümümüz tamamen örtüşemezler zira nevroz regresyonun getirdiğinden fazlasını içerir. Ayrıca bu regresyon karşısındaki mücadelenin ve ilksel olarak eski

²¹ Müsveddenin burasında (syf. 10, s. 15) *Deutlich* (Açıkça) sözcüğünün üstü çizilmiştir.

²² Fritz Wittels (1912).

²³ Müsveddede (syf. 11, s. 22) Ferenczi'nin isminin altı çizilmiştir. Yayınlanmak üzere temize çekilmiş nüshalarda Freud'un yayıncı için isimlerin altını çizmek gibi bir alışkanlığı vardı.

²⁴ (Başka yerlerde olduğu gibi burada da Freud daha sık kullanılan tekil biçimi yerine çoğul *Eiszeiten*'i (Buzul Çağları) kullanmıştır.)

²⁵ Müsveddede (syf. 11, s. 38) kabul etmek (*erkennen*) kelimesinden evvel “görmek” (*sehen*) yazılmış ve üzeri çizilmiştir.

olan ile kültürel olarak yeni olanın talepleri arasındaki uzlaşmanın bir ifadesidir. Bu fark en çok başka hiçbir şeyin içsel bir çatışmanın göstergesi altında durmadığı takıntılı nevrozda belirgin olacaktır. Fakat nevroz, bastırılmış olan muzaffer olduğu müddetçe, ilksel görünümü geri getirmek zorundadır.

[1.] İlk hipotezimiz haddini aşan Buzul Çağı'nın kendisine dayattığı mahrumiyetlerin tesiri altında insanlığın genel olarak *kaygılı* hâle geldiği yönündedir. O vakte kadar büyük ölçüde dostane olan ve her türlü tatmini bahşeden dış dünya kendisini tehlikeler yığına dönüştürmüştür. Yeni olan her şey için gerçekçi bir kaygının makul bir sebebi vardır. Elbette cinsel libido öncelikle mutlak suretle insan olan nesnelere kaybetmemiştir lâkin varoluşu tehdit altında olan egonun belirli bir derecede nesne-yüklerini terk etmesi,²⁶ libidoyu ego içerisinde muhafaza etmesi ve dolayısıyla daha evvel nesne-libidosu olan şeyi gerçekçi bir kaygıya dönüştürmesi anlaşılabilir. Şimdileri çocuksu kaygıda tatmin reddedildiğinde çocuğun nesne-libidosunu yabancılara yönelik gerçekçi bir kaygıya dönüştürdüğünü ve ayrıca bu durumun yeni olan her şeyden korkmaya eğilim olduğunu da görüyoruz. Gerçekçi kaygı ile kuvvetli bir arzunun kaygısından²⁷ hangisinin, yani çocuğun [onu] çok büyük, tehlikeli olarak değerlendirerek libidosunu gerçekçi bir kaygıya dönüştürmesi ve tehlike temsiline varmasının mı, yoksa genel bir kaygıya teslim olarak bundan ayrıca tatmin edilmemiş libidosundan da korkmayı öğrenip öğrenmediğinin önce geldiğine ilişkin uzunca tartışmalar yürüttük. İlkini varsaymak, kuvvetli bir arzunun kaygısına öncelik vermek eğilimindeyiz fakat belirli bir yatkınlıktan da yoksunuz. Bunu genel olarak çocuksu bir eğilim olarak açıklamak zorundayız.

Filogenetik düşünce bu tartışmayı gerçekçi kaygı namına nihayete erdirecek ve bize çocuğun kısmen Buzul Çağı'nın başlangıcındaki kaygılı hâli taşıdığını ve şimdi onun tarafından uyarılarak tatmin edilmemiş libidoya dışsal bir tehlike muamelesi yaptığını varsaymamıza müsaade edecektir. Libidonun bağıntılı aşırılığı aynı koşullardan kaynaklanacak ve bununla birlikte yatkın olunan kaygı hâlinin yeni edinimini mümkün kılacaktır. Yine de kaygı histerisi tartışması filogenetik yatkınlığın tüm diğer etkenlere ağır basışını destekleyecektir.

2. Zor zamanlar geçtikçe varlığı tehdit edilen ilksel insanlar tipik²⁸ histeri vakalarının pek çoğunda ifade bulan kendini-koruma ve üreme arzusu arasındaki çatışmaya maruz kalmış olmalıdır. Yiyecek insan topluluklarının çoğalmasına müsaade etmek için yeterli değildi ve bireyin kuvvetleri çaresiz varlıkları hayatta tutmak için uygun değildi. Yeni doğan çocukları öldürmek bilhassa narsisistik²⁹ annelerin sevgisinin direnci ile karşılaşılıyordu. Bu sebep ile çoğalmayı sınırlamak sosyal bir zorunluluk hâline gelmişti.

²⁶ Müsveddede burada virgül değil üzeri çizilmiş bir *und* (ve) bulunur.

²⁷ (*Sehnsuchtangst* Freud'un eserinde yalnızca bir kez, *Ego ve İd*'de (1923b) görülür.)

²⁸ *Typischen* sözcüğü müsveddede (syf. 14, s. 7) *Fällen* (vakalar) sözcüğünden sonra gelmiş ve sonradan yeri değiştirilmiştir.

²⁹ Bir önceki dipnotta olduğu gibi *narzißischen* (narsisistik) kelimesi müsveddeye (syf. 14, s. 5) eklenmiştir.

Çocukların çoğalmasi ile sonuçlanmayan, libidonun genitallerin üstünlüğünden önceki evrelere regresyonuna ön ayak olan sapkın tatminler bu yasaktan sakınabilmişti. Sınırlama kadınları cinsel ilişkinin sonuçları ile daha az alakadar olan erkeklerden daha fazla etkilemiş³⁰ olmalıdır. Tüm bu durum hiç şüphesiz konversiyon histerisinin koşullarına tekabül eder. Konversiyon histerisinin semptomalojisinden insanın kontrolü dışarısında gelişen bir acil durumun sonucu olarak kendisine üreme yasağı dayattığında hâlen konuşmadığı (*Sprachlos*), dolayısıyla kendi Bd. üzerine bir Önb. sistemi inşa edemediği sonucuna varabiliriz. Dolayısıyla konversiyon histerisine yatkın olanlar, bilhassa kadınlar, genital işlevi ortadan kaldırmaya yönelik yasakların tesiri altında, aynı zamanda yoğun bir şekilde uyarıcı olan erken izlenimler genital etkinlik için bastırırken, konversiyon histerisine geriliyordu da.

3. Takip eden evrimi inşa etmek kolaydır. Bilhassa erkeği etkilemiştir. Libidosunu ekonomize etmeyi öğrenmesinin ve regresyon araçları ile cinsel etkinliğini daha erken bir evreye düşürmesinin ardından zekâsını faaliyete geçirmek onun için en önemli şey olmuştur. Nasıl soruşturacağını, biraz olsun düşmanca dünyayı³¹ nasıl kavrayacağını ve hangi icatlar ile bu dünya üzerindeki hâkimiyetini tahsis edeceğini öğrenmiştir. Enerjinin işareti altında kendisini geliştirmiş, dilin başlangıcını şekillendirmiş ve yeni edinimlere büyük önem atfetmek zorunda kalmıştır. Dil onun için bir büyüdü, düşünceleri kendisine kadirimutlak geliyordu, dünyayı egosuna binaen kavradı. Bu, animistik dünya görüşünün (*Weltanschauung*) ve onun büyüdü tuzaklarının zamanıydı.

Çaresiz olanların yaşamlarını himayesi altına alabilme gücünün bir ödülü olarak kendisine onlar üzerinde sınırsız bir tahakküm bahşetti ve kişiliği yolu ile kendisinin yenilmez ve kadınlara sahip oluşunun meydan okunamaz olduğu inançlarını geliştirdi. Bu çağın sonunda insan ırkı güçlü ve bilge³², vahşi bir adam, baba tarafından hâkim olunan ayrı topluluklara ayrıldı. Etnopsikolojik düşüncelerin neticesinde insan sürüsünün ilksel babasına (*Urvater*) atfettiğimiz egoistik kıskançlık ve münasebetsizlik tabiatının başından bu yana mevcut olmaması ve daha ziyade şiddetli Buzul Çağı esnasında gerekliliklere uyum sağlamanın bir yolu olarak gelişmiş olması muhtemeldir.

Şimdi, takıntılı nevroz insanlığın bu evresinin özelliklerini olumsuz bir biçimde yineler zira nevroz nihayetinde bu geri dönüş karşısındaki mücadeleye tekabül edecek tepki oluşumlarını³³ gerçekleştirir. Düşünme üzerindeki aşırı vurgu, zorlantıda³⁴ geri dönen muazzam enerji,

³⁰ Müsveddenin bu kısmında (syf. 14), 22 ila 23. satırlar arasında *Abstinenz* (yoksunluk) sözcüğü görülür.

³¹ Burada (syf. 15, s. 11-12) esasen *Welt feindliche* (dünya düşman) yazar; yani yazarken Freud bir kez daha sıfatı isimden sonra yazmış lâkin bu kez kelimelerin yerlerini değiştirmeyi ihmal etmiştir.

³² Müsveddede (syf. 15, s. 33) Freud boşluğa *weisen* (bilge) sözcüğünü ekler ve onu *brutalen* (vahşi) sözcüğünden önce gelecek şekilde belirtir.

³³ Müsveddede (syf. 16, s. 9) *Reaktionsbildgen* (tepki oluşumları) kelimesi satırın başında *diese Wiederkehr* (bu geri dönüş) ifadesinin üzerine çapraz olarak yazılmıştır. Freud sözcüğün nereye yerleştirilmesi gerektiğini belirtmez.

³⁴ Freud evvela *als* (olarak) yazmış (syf. 16, s. 11) sonrasında ise bu sözcüğün üstünü çizmiş ve onu *im* (-de/da) ile değiştirmiştir.

düşüncelerin kadirimutlaklığı, ihlal edilemez yasalara eğilim³⁵ değişmeyen özelliklerdir. Fakat aşk hayatı yerine geçmeye çalışan bu vahşi itkiler karşısında, kendilerinden libidinal çatışmanın bir kimsenin yaşam enerjisini zayıflattığı ve yalnızca önemsiz şeyler ile yer değiştiren itkiler olarak daimî kıldığı, zorlantı olarak bıraktığı sonraki gelişimlerin direnci ortaya çıkar. Dolayısıyla uygarlığın gelişimi için çok değerli olan bu insan tipi, tıpkı daha sonraları tanrı (*Gotttheit*) olarak geri dönen, kendisi için yarattığı ailevi ilişkilerde gerçekte yok olmuş olan grandiyöz tipteki ilksel baba gibi aşk hayatının taleplerinin karşılığında yok olur.

4. Belki de çok da riskli spekülasyonlara girişmeden Ferenczi tarafından tasavvur edilen bir planı, “regresif nevrotik tipleri insan filogenisinin evreleri ile uyum içerisine sokmayı”³⁶, nihayete erdirmeye dek ilerledik. Şayet kendilerine yatkınlık, gelişimi insan uygarlığının yeni bir evresini ortaya çıkaracak olan ikinci bir jenerasyon tarafından edinildiği varsayımı bize yardımcı olmaz ise takip eden ve sonraları ortaya çıkan narsisistik nevrozlar hakkında hiçbir ipucumuz kalmamış olacak.

Bu ikinci jenerasyon kıskanç ilksel babanın tam olarak müsaade etmediği oğlanlar ile başlar. Bir başka yerde (*T ve T*)³⁷ ergenliğe ulaştıklarında ilksel babanın onları defettiğini belirmiştik. Ne var ki ΨA tecrübeleri bizi akabinde zararsız işçiler olarak toplulukta kalabildikleri dehşet verici bir başka çözüm – yani, ilksel babanın erkekliklerini onlardan alışı – için uyarır. Bu ilkel zamanlarda kastrasyonun etkisini libidonun lağvedilişi ve bireysel gelişimde bir duraksama olarak tahayyül edebiliriz. Böylesi bir hâl bilhassa hebefreninin tüm aşk nesnelere vazgeçmeye, tüm yüceltmelerin dejenere olmasına ve otoerotizme dönülmesine yol açan *dementia praecox*'ta yinelenire benzer.

Genç birey kastrasyona uğramış gibi davranır. Hakikaten de kendini kastre etmek bu hastalıkta nadir değildir. Aksi takdirde bu hastalığı, konuşmadaki değişiklikleri ve varsanısal fırtınaları karakterize edecek olan filogenetik görünüme girilmemelidir zira bunlar klinik görünüm içerisinde bir müddet boyunca³⁸ neredeyse dejenereasyon fenomeninden daha belirgin olan telâfi edici girişimler, nesneyi geri almanın sayısız yollarıdır.

Çocukların bu şekilde muamele görmüş oldukları varsayımı bu noktada cevaplanması icap eden başka bir soru ile ilişkilidir. Babalar bu şekilde çocuklarından kurtulduklarında ilksel babaların ikameleri ve halefleri nereden gelmektedir? Atkinson [1903] babanın zulmünün tamamından

³⁵ Dizinin dördüncü ögesi, *die Neigung zu unverbrüchlichen Gesetzen* (ihlal edilemez yasalara eğilim) Freud'un aklına sonradan gelmiştir. Alışkanlığı olduğu üzere bu tamlamayı takip eden satırlarda yazıya dökmüş – bir sonraki cümledeki *Entwicklungen* (gelişimler) sözcüğünden sonra – onu çember içerisine almış ve burada belirtilmiş olan yerine taşımıştır. Bkz. tıpkıbasında syf. 16, s. 12-17.

³⁶ Ferenczi (1913, s. 236). Esas cümle biraz daha farklıdır: “Bir gün egonun gelişiminin her bir evresini ve bunların nevrotik regresyon tiplerini paralel hâle getirmeyi başaracağımız varsayılabilir.”

³⁷ *Totem ve Tabu* (1912-13).

³⁸ *Zeitlang* kelimesi esasen boşluğa yerleştirilmiştir. Yazılış biçiminden Freud'un onu nerede kullanmak istediği açık değildir.

yalnızca en büyük çocuğun korkmak zorunda kaldığına, babanın yaşlanması ve yardıma muhtaç olması esas olsa da en küçük çocuğun – şematik olarak düşünülürse – annenin aracılığı ile bu kaderden sıyrılmaya imkânına sahip olup babanın halefi olduğuna işaret ettiğinde, nasıl olduğunu göstermişti. En küçüğün bu avantajı takip eden sosyal düzen tarafından tamamen ortadan kaldırılmış ve en büyüğün imtiyazı ile değişmişti. Ne var ki mitte ve masalda hâlen pekâlâ tanınabilirdir.

5. Sıradaki değişiklik yalnızca oğulların kastrasyondan kaçmaları, müttefik olmaları, kendi paylarına düşen hayatta kalma sıkıntısı ile mücadele edebilmeyi öğrenmeleri olguları ile ilişkili olabilir. Bu beraberce yaşam evvela sosyal duyguları (*sozialen Gefühle*) öne çıkarmış ve eşcinsel cinsel tatmine dayanıyor olmalıdır. Eşcinselliğin çoktandır aranan kalıtsal yatkınlığını insanlık durumunun bu evresinde³⁹ bir an için görmek mümkündür. Burada doğan ve eşcinsellikten yüceltilen sosyal duygular insanlığın uzun süreli bir mülkü ve bununla beraber sonraki tüm toplumların temeli olmuştur. Durumun bu evresi, ne var ki, açık bir şekilde, paranoyayı geri getirir; daha doğru bir ifade ile paranoya kendisini geri dönüşünden korur. Paranoyada gizli ittifaklar yok değildir ve zulmedici muazzam bir rol oynar. Paranoya erkek kardeşlerin organizasyonunun temeli olan eşcinselliği savuşturmaya çalışır ve böyle yaparken kurbanı toplumun dışına atar ve⁴⁰ onun yüceltimlerini tarumar eder.⁴¹

6. Melankoli-maniyi bu bağlamda sıralamaya dahil etmek bu nevroitik⁴² hastalığın özgül olarak ortaya çıktığı normal vakti kesin bir şekilde belirlemenin güçlüğü ile karşılaşmak gibidir. Fakat çocukluktan ziyade yetişkinlik yaşlarına ait olduğu kesindir. Depresyon ve sevinç arasındaki karakteristik değişime bakılacak olursa dinî şenliklerin olağan bir parçasını oluşturan zafer ve yasın oldukça benzer ardışıklığını hatırlamamak güçtür: tanrının ölümünün yası ve dirilişinin neşesi. Bununla birlikte bunu dinî merasim etnopsikolojinin beyanlarından tahmin edebileceğimiz üzere yalnızca erkek kardeşler klanının ilksel babaya boyun eğdirdikten⁴³ ve onu öldürdükten sonraki tutumlarının bir karşıtını yineler: ölümünün zaferi, akabinde ise ona hâlâ bir model olarak saygı duymanın yası. Dolayısıyla ilksel topluluğa bir son veren ve onu erkek kardeşlerin muzaffer organizasyonu ile değiştiren insanlık tarihinin bu büyük olayı bizim parafreniler ile kabul ettiğimiz

³⁹ Almanca karşılığı *Zustandsphase*'dir. Ernest Jones tarafından çevrilen, Ferenczi'ye gönderdiği 12 Temmuz 1915 tarihli mektupta Freud *Zustandsphasen der Menschheit* yazar ve bu ifade Jones tarafından "insanlık durumunun evreleri" şeklinde çevrilmiştir.)

⁴⁰ Müsveddede (syf. 19, s. 10) bu *und* (ve) paragrafin sonundadır. Muhtemelen Freud yukarıdaki yerine dahil etmek istemiştir ama bir ok kullanılmamıştır.

⁴¹ Krş. "Ego ve İd" (1923)'in III. Bölüm'ü ve ayrıca ilgili kısma editör tarafından düşülen dipnot. Bkz. *Metapsikoloji* çev. Emre Kapkın & Ayşen Tekşen içerisinde "Ego ve İd", İstanbul: Payel, 2013: 363 (ç.n.).

⁴² Burada "nevroitik" aktarım nevrozu değil psikonevroz anlamında kullanılmıştır.

⁴³ Burada (syf. 19, s. 32) Freud öncelikle *überfallen* (saldırmış) yazmış ve sonrasında *fallen*'in üzerini çizip *waltigt* yazmıştır (yani *überwältigt* (boyun eğdirmek)).

özgül narsisistik hastalıklara yatkınlığı sağlar. İlksel babanın⁴⁴ yası onunla özdeşleşmeden doğar ve belirlemiş olduğumuz⁴⁵ böylesi bir özdeşleşme melankolik mekanizmanın önkoşuludur.

Özetlemek için şöyle söyleyebiliriz: Her üç aktarım nevrozuna yatkınlık Buzul Çağı'nın gereklilikleri ile mücadeleden elde edildiyse narsisistik nevrozların altında yatan fiksasyonların Buzul Çağı'nın ardından ikinci jenerasyon karşısında da sanki rolünün devam ettiğini varsayan babanın baskısından doğar. Nasıl ki ilk mücadele uygarlığın ataerkil evresine yol açıyorsa ikincisi de sosyal evreye (yol açar) lâkin her ikisinden de binyılın ardından iki gruptan nevrozlara yatkınlık hâline gelecek fiksasyonlar gelir. Dolayısıyla bu manada nevroz kültürel bir edinimdir. Burada kabataslak çizilmiş paralellik oyuncu bir mukayeseden başka bir şey değildir. Bu mukayesenin kapsamı nevrozların hâlen çözülmemiş, uygun bir şekilde ileri soruşturmalara ve yeni tecrübeler ile aydınlanmaya bırakılması gereken bilmececelerine ışık tutabilir.⁴⁶

Şimdi, nihayetinde ulaştığımız yeniden inşaları abartmak hususunda bizi uyaracak [yaklaşık] birtakım itirazı düşünme vakti. İlk olarak, ikinci jenerasyondan, ikinci türden yatkınlıkların yalnızca erkekler (oğullar olarak erkekler) elinden edinilebileceği açık iken *dementia praecox*, paranoya ve melankolide bu yatkınlıklar kadınlar tarafından da üretilebilir. İlksel zamanlarda kadınlar bugünkünden çok daha çeşitli koşullar altında yaşadılar. Dahası, bu yatkınlıklar ilk dizide mevcut olmayan bir güçlüğü de taşır, kalıtımı dışarıda bırakan koşullarda edinilmiş gibi gözükürler. Kastre edilmiş ve korkutulmuş çocukların üreyemeyeceği, dolayısıyla yatkınlıklarını (*dementia praecox*) bir sonraki nesle taşıyamayacakları açıktır. Benzeri bir şekilde, sürgün edilmiş oğlanların ψ koşulları, eşcinsellik ile bağlanmış olarak, sonraki jenerasyonları etkileyemez zira baba karşısında muzaffer olmadıkları müddetçe ailenin kısır soyları olarak ölmüşlerdir. Lâkin bu zafere ulaşırsalar, gerekli olan sınırsız çoğalmadan mahrum kalmak yalnızca bir jenerasyonun tecrübesi olacaktır.

Böylesi belirsiz alanlarda, tahmin edilebileceği gibi, ayrıntılar sebebiyle zararda sayılmayız. Güçlük, basitçe, daha evvel de ortaya koyulduğu üzere, Buzul Çağı'nın ilahî görüntüsünün aksine kati suretle ölümsüz olmayan vahşi babasının kendisini nasıl yeniden ürettiğidir. Bir kez daha, kastre edilmemiş ve daha sonraları bir baba olacak lâkin ağabeylerinin kaderini bilen ve bundan korkan en küçük oğlan belirir; hiç şüphesiz onlardan daha şanslısı olarak kaçmak ve kadınlardan el çekmek ayartısına kapılmış olmalıdır. Yani, kısır olarak bir kenara itilmiş olan erkeklerin yanında kendi şahıslarında erkekliğin kaderinin çemberinden geçmiş ve bu kaderi yatkınlıklar

⁴⁴ Freud burada (syf. 20, s. 6) öncelikle *über* (üzerine), akabinde ise *um* (about) yazmıştır. [İlk hâli ile Türkçeye *baba ölümü üzerine yas tutmak* şeklinde karşılanabilirdi, mevcut hâli ile Freud "baba hakkında bir yastan" bahsettiği için, babanın yası şeklinde çevirmeyi uygun buldum (ç.n.).]

⁴⁵ Burada kastedilen mevcut taslak üzerinde çalışırken Freud'un hâlihazırda tamamlamış olduğu, 1915'te yayınlanan diğer metapsikolojik makalelerden birisi olan "Yas ve Melankoli'dir" (1917e [1915]).

⁴⁶ Burada (syf. 20, s. 35) Freud'un müsveddenin sonuna işaret etmek için çizdiği uzunca yatay bir çizgi vardır. Takip eden satırlar bu müsvedde ile beraber olan mektupta belirtildiği üzere Ferenczi'nin mektubuna bir karşılıktır.

olarak yaymış olanlar da vardır. Esas mesele sabittir, onun [küçük oğlan] için babanın baskısı zamanın gereklilikleri ile yer değiştirmiştir.

Baba karşısında alınacak zaferin gerçekleştirilmeden evvel sayısız jenerasyonlar boyunca planlanmış ve düşünmüş olması gerekir. Babanın baskısı tarafından üretilen yatkınlıkların kadınlara nasıl yayıldığı kendi içerisinde daha büyük güçlükler yaratır gibidir. Bu ilkel zamanlarda kadının kaderi bizim için bilhassa bilinmezdir. Dolayısıyla hayatın henüz tanımadığımız koşullarının göz önünde bulundurulması gerekir. Ancak insan çiftcinselliğini unutmamamız gerektiğini gözeterek en büyük güçlükten kurtuluruz. Böylelikle kadınlar erkekler tarafından edinilen yatkınlıkları üstlenebilir ve kendilerine bunlar ile ışık tutabilirler.

Bu esnada, bu ayrıntılar ile esasen bilimsel düşlemlerimizi aptalca olarak eleştirilmekten kurtarmaktan başka hiçbir şey yapmadığımızı açık etmemize müsaade edin. Her şey hesaba katılacak olursa, filogenetik yatkınlığı her şeyin üzerinde konumlandırma yolunda isek, düşlemlerimiz değerlerini kabaca hayırlı bir uyanış olarak muhafaza ederler. Dolayısıyla, mesele arkaik yapıların yeni bireylerde geri dönerek onları bugünün taleplerine istinaden nevroza zorlamaları değildir⁴⁷. Yeni edinimler ve aşına olmadığımız etkiler için yer kalır. Özetle, filogenetik etkene ilişkin bir kavrayışın sonunda değil başındayız.

⁴⁷ Buradaki *nicht* (değildir) muhtemelen müsveddenin 22. sayfasının 37. satırının başına yerleştirilmişti.